

3. Кинг У, Клианд Д. Стратегическое планирование и хозяйственная политика. М. : Прогресс, 1992. 397 с.
4. Куденко, Н. В. Маркетингове стратегічне планування : дис... докт. екон. наук: 08.06. 01 / Київ. нац. екон. ун- т. К., 2003. 36 с.
5. Мельничук О. І. Особливості маркетингової діяльності аграрних підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Вип. 2 (39). С. 171-175.
6. Шершнева З. Е. Стратегическое управление. 2-е издание, перераб. и доп. К. : КНЕУ, 2004. 699 с.

ОСНОВИ ВАРТІСНОЇ ТЕОРІЇ ЦІНИ: КЛАСИЧНА ШКОЛА

***ШЕВЧЕНКО С.В., ДОЦЕНТ, К.Е.Н.
БОРИСОВСЬКИЙ І.С., АСПИРАНТ*
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА***

Перша теорія ціноутворення - це теорія трудової вартості, яскравими представниками якої є В. Петті, А. Сміт [1], Д. Рікардо [2], К. Маркс [3]. Саме вони заклали основи вартісної теорії ціни, відповідно до якої вартість товару визначається кількістю праці, необхідного для його виробництва.

Першим визначення вартості дав В. Петті, що був представником класичної школи, що виникла в XVII ст. в Англії. В. Петті називає вартість «природною ціною». Природна ціна товару, або його вартість, визначається кількістю праці, витраченого на його виробництво. В. Петті у своїх судженнях змішує вартість із міноюю вартістю, зводячи її до грошей, тому із самого початку не відрізняв вартість від ціни.

А. Сміт вніс значний вклад у розвиток теорії вартості. На відміну від В. Петті, він визнавав працю основною субстанцією вартості - «її дійсним мірилом». А. Сміт продовжує досліджувати природу товару й указує на дві його властивості: корисність і можливість придбання інших предметів. Перша властивість А. Сміт називає споживчою вартістю, друге - міноюю вартістю. Аналізуючи проблему вартості (і ціни) А. Сміт висунув два положення: вартість (і ціна) товару визначається витраченою на нього працею. Вартість – це

---

* Науковий керівник – Пасемко Г.П. доктор наук з держ. упр., професор

матеріалізована в товарі праця, необхідна для даного рівня розвитку продуктивних сил; вартість (і ціна) складаються із витрат на виробництво товару, тобто, із витрат праці, прибутку, земельної ренти [1]. Перша, «трудова» концепція, на думку А. Сміта, застосована лише на перших сходинках розвитку суспільства, в «примітивному суспільстві». Друга «трюхфакторна» концепція функціонує в умовах капіталістичного виробництва.

Зміна умов суспільного виробництва призводить до різких протиріч з положеннями трудової теорії вартості, оскільки вироблений продукт повинен реалізуватися на основі його грошової оцінки, яка забезпечує необхідний рівень комплексного економічного ефекту. Тобто технічний прогрес і вдосконалення на його основі виробництва, що дозволяють виробляти не лише більше товарів, але й вищої якості з нижчими витратами праці, часто суперечать загальній схемі трудової теорії вартості.

Д. Рікардо - видатний представник англійської класичної політекономії, центральне місце у своїх навчаннях приділяє теорії вартості. Д. Рікардо погоджується з А. Смітом, що мінова вартість товару визначається кількістю праці, витраченого на його виробництво. Однак він суперечить іншому положенню Сміта про те, що вартість товару визначається працею, що купується. Д. Рікардо, дійшов висновку, що «праця є основою всякої вартості». Він встановив, що у вартість товару входить також і вартість засобів виробництва, яка переноситься на готовий продукт. Д. Рікардо розрізняв абсолютну й мінову вартість. Якщо абсолютна вартість являла собою втілену у товарі працю, то відносна (або мінова) виступала як вираження вартості одного товару в іншому. У своїй теорії вартості Д. Рікардо виділяв природну й ринкову ціни. Першу він вважав вираженням вартості, а другу пов'язував з відхиленням від неї під впливом попиту та пропозиції. Він писав, що «ціна товарів регулюється, в остаточному підсумку, витратами виробництва», а не попитом та пропозицією, які можуть лише «тимчасово вплинути на ринкову ціну» [2].

Прагнення позбавити класичну політичну економію неоднозначності у визначенні величини вартості продукту призвело до формування двох альтернативних концепцій вартості: трудової теорії вартості Д. Рікардо, який прагнув більш послідовно реалізувати трудовий підхід [2] і теорії факторів виробництва Ж. – Б. Сей.

Ж. – Б.Сей «перевернув» концептуальний підхід Сміта. На його думку, джерелами доходів являються наступні фактори: праця

породжує заробітну плату, капітал – прибуток, земля – ренту. Таким чином, вартість товару не результат праці, а похідна від факторів [4]. Згідно цієї теорії джерелом цінності (вартості) є не один фактор (праця), а сукупність факторів. Розвиток ідеї Ж. – Б. Сея отримали в роботах представників класичної школи, включаючи Дж. Ст. Мілля (вартість товару визначав вартістю витрат виробництва, які зводилися до заробітної плати й прибутку, а вартість основного капіталу виключалася з них). Виробничі фактори зазвичай розглядаються як рівнозначні джерела цінності. Подальший розвиток і конкретизацію теорія факторів отримала в теорії виробничої функції (оптимальних взаємозв'язків факторів в виробничому процесі). В той же час вона виникла і формувалась свого роду антитез трудової теорії вартості, заперечення положень і висновків класичної школи політичної економії.

Англійський економіст Томас Роберт Мальтус у своїй роботі «Принципи політичної економії» використовував протиріччя навчання Д. Рікардо для того, щоб довести помилковість його трудової теорії вартості. Трудовій теорії вартості Д. Рікардо, Т. Мальтус протиставляв варіант теорії вартості А. Сміта: визначення вартості товару працею, яка купується. Суть всіх аргументів Мальтуса зводилася до заперечення виключної ролі праці як джерела вартості, тому що іншим елементом оголошувався прибуток, який розглядався як залишок над працею, витраченої на виробництво товару [5].

Література.

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов // антология экономической классики: Пети, Смит, Риккардо / А. Смит. – М. : Эконом-Ключ, 1993. – С. 102 – 105.
2. Риккардо Д. Начала политической экономии и податного обложения / Д. Риккардо. – М.: Соцэкгиз. – 1935. – С 294.
3. Маркс К. Капитал. Теории прибавочной стоимости. Т. 2. / К. Маркс. – М.: Политиздат, 1966. – С. 711.
4. Сэй Ж. Б. Трактат политической экономии / Ж. Б. Сэй. – М., 1896. – С. 36 – 42.
5. Пасемко Г.П., Шевченко С.В. Цінова політика сільськогосподарських підприємств в умовах ринку [моногр.] Г.П. Пасемко, С.В. Шевченко. – Х, ХНАУ. 2012, - 228 с.